

'Bismarck' tot zinken gebracht was. 'Het gaat goed!' werd geroepen.¹ Dat was op 26 mei. Pinksteren viel op 1 en 2 juni. Op de tweede Pinksterdag kwam het in een aantal plaatsen, o.m. in Zeist en Baarn, tot kleine ongeregelheden. Die deden zich vooral voor in Rhenen want de pelgrimage van zondag 11 mei werd op groter schaal herhaald: geschat werd dat de Grebbeberg en omgeving tijdens de Pinksterdagen door niet minder dan honderdduizend personen bezocht werden. 'Veel van deze mensen', zo lichtte de directeur-generaal van politie de procureurs-generaal in,

'riepen 'Ozo' of zongen vaderlandse liedjes welke als *deutschfeindlich* werden opgevat. Ook waren er bij die met de vingers van hun rechterhand elkaar een teken brachten . . . Spreker heeft dit doorgemeld aan de heer Rauter die niet erg over deze feiten te spreken was.'²

Later in juni bood de Amsterdamse Avondvierdaagse bij de eerste mars een beeld dat de bezetter al even onaangenaam was: velen droegen oranje, nationale liederen werden luidkeels gezongen ('Er is maar één Holland, dat kunnen ze niet verslaan!', 'Rood, wit en blauw zijn de Oranjekleuren', 'Willempjes heeft een hart van prikkeldraad'), soms, ter afwisseling, honend het Duitse *Engelland-Lied*, of er werd geroepen: 'Wij krijgen niet genoeg vet!' 'Die Polizei hat', aldus Seyss-Inquarts *Beaufragter* in Amsterdam, Böhmecker, 'auf Veranlassung des Hoofdcommissar Tulp' (na de Februaristaking benoemd) 'eine Wiederholung dieser Vorgänge an den nächsten Tagen verhindert.'³ Langs de gehele route? Wij betwijfelen het.

Want wanneer het voorafgaande één ding duidelijk maakt, dan toch wel dit, dat in de brede massa van het Nederlandse volk een anti-Duitse stemming gegroeid was die zich, zeker als men in grote groepen bijeen was, openlijker uitte dan in de zomer van '40. Deze ontwikkeling dreef de NSB en de met haar concurrerende NSNAP steeds verder in het isolement en stelde de noodzaak van een beslissende keuze steeds duidelijker aan de twee andere

¹ Op 28 mei kwam het tussen Tilburg en Breda in een autobus waarin schoolmeisjes 'Oranjelieder sangen', tot een gesprek tussen drie passagiers waarvan de eerste aan de tweede, een Belg, vroeg of hij geen trek had in een Bismarck-haring; 'dat is me nog te vroeg', luidde het antwoord, waarop een derde de vraag stelde: 'Moeten het Bismarck-haringen met of zonder uitjes zijn?' 'Nach diesen Worten entstand', aldus een *Unteroffizier* van de *Luftwaffe* die meereed, 'ein allgemeines Gelächter unter den holländischen Fahrgästen.' De eerste passagier kreeg zes maanden gevangenisstraf, de beide overigen vier. (*Gericht des Marinebefehlshabers i.d.N., Zweigstelle Antwerpen: Feldurteil*, 9 sept. 1941, tegen R. de Vlam, J. van Pelt en A. Zebregs). ² Vergad. p.g.: Notulen, 5 juni 1941, p. 5. ³ H. Böhmecker: *Politischer Bericht für den Monat Juni 1941* (14 juli 1941), p. 2 (*BRK*, 60 b).